

Petroskoin kuulumisia

Helsingin yliopiston suomen kielen ja kansanrunouden tutkijain ja opiskelijain 25-jäseninen retkikunta vieraili 4.—11. huhtikuuta Neuvosto-Karjalan pääkaupungissa Petroskoissa. Retken johtajina toimivat professorit Pertti Virtaranta ja Matti Kuusi; taloudellisena tukijana oli Helsingin yliopisto. Retken suunnittelu-

vaiheessa saadusta avusta on kiittäminen erityisesti apulaisprofessori Väinö Kaukosta, joka ratkaisevalla tavalla vaikutti matkan toteutumiseen. Isäntänämme ja vierailuohjelmamme järjestäjänä oli Petroskoin nuorisoliittojärjestö.

Niiden kahdeksan päivän aikana, mitkä ehdimme olla perillä, oli retki-

Retken johtajat paikallisten isäntien seurassa; vas. prof. Pertti Virtaranta, museovirkailija Nikolai Grinin, kand. Grigori Makarov ja prof. Matti Kuusi. Valok. Eero Kiviniemi.

kunnallamme erinomainen tilaisuus tutustua Petroskoin tienoon henkiseen ja aineelliseen kulttuuriin. Nuorisoliittöjärjestön edustajat huolehtivat vaivojaan säästämättä siitä, että retkeläisillä oli täysipainoista ohjelmaa aamusta iltamyöhäiseen asti. Saimme olla mukana mieleenpainuvissa ystävyysjuhliissa, pääsimme seuraamaan Petroskoin suomalaisen draamateatterin esittämää »Matami Pelotonta», Venäläisen teatterin ohjelmassa ollut Helmer Sinisalon Sampo-balettia sekä varsin korkeatasoisia oppilaskonsertteja. Petroskoin valtionmuseota esitteli retkikunnallemme asiantuntevasti museon virkamies, Pyhäniemen karjalainen Nikolai Grinin. Taidemuseossa saimme tutustua taiteilija Sulo Juntuseen ja taiteilija Leo Lankiseen. Retkikunnallemme oli järjestetty tilaisuuksia tavata myös muiden alojen taiteilijoita: tutustuimme mm. Neuvosto-Karjalan kirjailijaliiton ja Neuvostoliitto-Suomi Seuran Karjalan osaston

puheenjohtajaan Antti Timoseen. Edelleen jäivät mieleen vierailut petroskoinlaisen nuorisolehden toimituksessa sekä eri alojen eriasteisissa kouluissa ja opistoissa.

Seuraavassa rajoitun kuvaamaan Petroskoin korkeakoululaitosta ja kansallisten tieteidemme kannalta merkittävien alojen opetusta ja tutkimusta Neuvosto-Karjalassa, koska tällaiset asiat eniten kiinnostanevat Virittäjän lukijoita.

V. 1940 perustettua Petroskoin yliopistoa esitteli retkikunnalle yliopiston rehtori V. V. Stefanihin apunaan useita dekaaneja ja muuta korkeinta opettajistoa. Yliopistossa on kuusi tiedekuntaa: historiallis-kielitieteellinen, maataloudellinen, fyysis-matemaattinen, metsätekniinen, lääketieteellinen ja yhteiskunnallinen. Oppituoleja on kaikkiaan 45, opettajia noin 400 ja oppilaita lähes 6 000. Yliopiston ovet eivät aukene läheskään kaikille halukkaille: esim. lääketieteelliseen tiedekuntaan pyrkineistä

jouduttiin viime syksynä karsimaan runsaat 90 prosenttia.

Opiskelu-aika on tavallisesti viisi vuotta, lääketieteellisessä tiedekunnassa kuitenkin kuusi vuotta. Noin 75 prosenttia oppilaista saa stipendin, jonka suuruus on 35—40 ruplaa kuukaudessa. Koulun läheisyydessä on kolme yhteisasuntolaa, neljäs valmistuu piakkoin.

Yliopiston suomen kielen osaston johtaja Aune Morozova-Hynninen kertoi, että suomen opetus alkoi v. 1963. Vuosittain otetaan 25 uutta opiskelijaa, tällä hetkellä heitä on siis 75. Koulunsa suorittaneet »päästökkäävät» sijoittuvat etupäässä kääntäjiksi ja tulkeiksi — useimmat yliopiston suomen kielen opiskelijoista olivat vierailumme aikana Leningradissa pääsiäistä viettävien suomalaisryhmien oppaina. Oppikirjoina käytetään suomen kielen opetuksessa mm. Setälän ja Penttilän kieliopeja sekä eräitä Tietolipas-sarjaan kuuluvia kirjoja. Opetusohjelmaan kuuluu myös suomalaisen kirjallisuuden luentokurssi.

Hiljattain 30-vuotisjuhlaansa viettäneen Pedagogisen instituutin esittely tapahtui rehtori Pekka Ihalaisen johdolla. Instituutissa on seitsemän osastoa: fyysis-matemaattinen, luonnontieteellinen, pedagoginen, alkeiskasvatusosasto, fyysisen kulttuurin, vieraiden kielten sekä venäjän kielen ja kirjallisuuden osasto. Opettajia on tällä hetkellä 188 ja oppilaita 1730. Opiskelu-aika on yleensä neljä vuotta, luonnontieteissä ja eräissä vieraisa kielissä viisi vuotta. Vieraiden kielten osaston johtaja Meimi Sevander kertoi, että opetusmenetelmien kehittämiseen kiinnitetään instituutissa aivan erityistä huomiota. Kielten opiskelun tavoitteena on sekä kielen että kielen opettamisen oppiminen. Suomen kielen opintokerhosta huolehtii instituutissa lehtori Vieno Zlobina; aineen vapaaehtoisia opiskelijoita on nykyisin 36. On syytä vielä mainita, että noin 40 prosenttia laitoksen opettajista osaa suomea.

Erityisen suurella mielenkiinnolla ret-

keläiset tutustuivat tietenkin kielen, kirjallisuuden ja historian instituuttiin, joka on Neuvostoliiton tiedeakatemian alainen tutkimuslaitos. Tätä v. 1931 perustettua laitosta esittelivät sen johtaja Maria Nikolajevna Vlasova, eri osastojen johtajat ja työntekijät. Instituutin henkilökunnan kokonaismäärä on 80; näistä on tieteellisiä työntekijöitä 35.

Tohtori Eino Karhun johtamassa kirjallisuuden osastossa tutkitaan erityisesti Neuvosto-Karjalan kirjallisuutta. Sektorin toimesta on julkaistu mm. karjalaisen runouden bibliografinen hakemisto ja antologia sekä erillisiä tutkielmia. Paraikaa viimeistellään laajaa venäjänkielistä Neuvosto-Karjalan kirjallisuuden historiaa. Osastossa tutkitaan jossain määrin myös Suomen kirjallisuutta sekä Venäjän ja Suomen kirjallisuuden suhteita. Tässä yhteydessä on ennen muuta mainittava Karhun kaksiosainen erikoistutkimus »Suomen kirjallisuus ja Venäjä» (I 1800—1850, II 1850—1900). Myös käännöstyö kuuluu osaston ohjelmaan: suomalaisista kirjailijoista on käännetty venäjäksi mm. Kiveä, Wecksellä, Ahoa, Canthia, Leinoa, Sillanpäättä, Haanpäättä ja Helvi Hämäläistä.

Kirjallisuuden osastossa tutkitaan myös venäläistä ja karjalaista kansanrunoutta. Venäläisen kansanrunouden tutkijat ovat viime vuosina keränneet etenkin kansanlauluja ja -sävelmiä mm. Pohjois-Karjalasta ja Kuolan niemimaan etelärannikolta. Sävelmiä ja niiden toisintoja on kertynyt ääninauhoihin jo useita tuhansia. Kansantavat kiinnostavat niin ikään venäläisen folkloren tutkijoita; viime aikoina ovat huomion kohteena olleet mm. häämenot.

Karjalaisen kansanrunouden tutkimuksessa on päähuomio kohdistunut kalevalaiseen epiikkaan ja kansansatuihin. Tohtori Viktor Jevsejev on jo vuosikymmeniä tutkinut karjalais-suomalaista kansanepiikkaa. Hän on julkaissut mm. arvokkaan karjalaisen kansanrunokokelman »Karelskije epitseskije pesni» (1950) ja kaksiosaisen tutkimuk-

sen »Istoritšeskije osnovy karelo-finskogo eposa» (I 1957, II 1960), jossa hän käsittelee eeppeisiä lauluja historian valossa ja pyrkii selvittämään niiden yhteiskunnallis-historiallista perustaa sekä myöhempiä kehitysvaiheita. Karjalaisen kansansatujen alalta on erityisesti mainittava 1963 painosta tullut Unelma Konkan toimittama kokoelma karjalaisia satuja »Karelskije narodnyje skazki». Viime vuonna ilmestyi satiirisia satuja käsittelevä Unelma Konkan kandidaattinväitöskirja »Karelskaja satiritšeskaja skazka». Viktor Jevsejevin puoliso, vienäläinen Palaga Kuikka on julkaissut mm. kielennäytekokoelmanakin arvokkaan »Maria Remsu: Karjalais-suomalaisia kansansatuja» (Petroskoi 1945). Unohtaa ei sovi myöskään kielitieteilijä Grigori Makarovin sananlasku- ja arvoituskokoelmia, joista osa on julkaistukin (»Karelskije poslovitsy, pogovorki, zagadki», Petroskoi 1959).

Tri Jevsejev esitteli varsin laajalti karjalaisen kansanrunoudentutkimuksen historiaa ja mainitsi mm., että keruu- ja tutkimustyö alkoi jo ennen instituutin perustamista. Alan ensimmäisiä harrastajia oli uhtualainen Risto Bogdanov, jota jo vaikeina kansalaissodan vuosina kiinnosti Karjalan kansanrunouden kerääminen. Hän jatkoi keruutyötä vielä vuosina 1926—1927 sekä julkaisi muutamia muistiinpanojaan ja artikkeleita. Jevsejev tuli mukaan jo nuorena ylioppilaana ja osallistui prof. Dm. Bubrihin johtamalla retkillä karjalaisen kansanrunouden keräämiseen. Sen jälkeen kun Karjalan tieteellinen tutkimuslaitos v. 1931 perustettiin, Jevsejev jatkoi yhdessä Martti Hämääläisen ja eräiden muiden kanssa Karjalan ja Inkerin perinteen tallentamista. Valitettavasti viime sodan aikana hukkuu osa alkuvuosien aineistosta. — Ilahduttavaa oli tutustua myös instituutin nuoriin kansanperinteen tutkijoihin vienäläiseen Santra Tupitsinaan ja inkeriläiseen Eino Kiuruun.

Kirjallisuussektorin folklorekokoelmat koostuvat venäläisestä, karjalaisesta,

vepsäläisestä ja inkeriläisestä kansanperinteestä. Suhteellisesti vähiten aineistoa on kerätty Keski-Karjalasta. Ilmeisesti merkittävimmän osan materiaalista muodostaa toista sataa isokokoista sidosta, joissa on kerääjien ja retkien mukaan järjestetyt käsikirjoitukset. Kokoelmien mikrofilmaukseen ollaan ryhtymässä. Arkistoon sisältyy erittäin arvokasta alkuperäisainesta, jonka julkaisuun suunnitelmista käytiin keskusteluja helsinkiläisten ja petroskoilaisten tutkijain kesken.

Kand. Viktor Mažezerskin johtamassa historian sektorissa tutkitaan — paitsi historiaa — myös kansatiedettä ja arkeologiaa. Instituutin historioitsijat laativat kuluneella seitsenvuotiskaudella kaksiosaisen teoksen »Karjalan historian tutkielmia», jossa viitotaan marxilais-leniniläisen metodologian pohjalla Neuvosto-Karjalan tärkeimpien historiallisten tapahtumien kehitys muinaisajoista nykyaikaan asti. Instituutissa on myös Suomen historian tutkijoita. Historioitsijoista mainittakoon instituutin johtajan ja sektorin johtajan lisäksi J. I. Sykiäinen, J. A. Balagurov, K. A. Morozov ja A. S. Žerbin, joka on selvittänyt karjalaisen muuttoliikkeitä 1600-luvulla, etenkin siirtymistä ent. Tverin ja Novgorodin lääneihin.

Kansatieteilijäin ryhmään kuuluvat mm. tieteelliset työntekijät Rosa Tarojeva ja Vladimir Pimenov. Kand. Tarojeva kertoi, että suunnitelmallinen kansatieteellinen tutkimustyö alkoi Neuvosto-Karjalassa vasta sotien jälkeen. Instituutin kansatieteilijöiden julkaisuista nimettäköön tässä Pimenovin monografia »Vepsy», Tarojevan tutkimus karjalaisten aineellisesta kulttuurista »Materialnaja kultura Karel» (1965) sekä tekijäkollektiivin toimittama »Metsätyöläisten asutus Ylä-Aunus». Viime vuonna osaston kansatieteilijät ovat ryhtyneet tutkimaan nykyisten karjalaisten työläisten elämää. Kansatieteilijäin ryhmä tutkii yhdessä Neuvostoliiton kansatieteen pääinstituutin kanssa myös tee-

maa»nykyinen perhe ja perhe-elämä». Yhteiset ongelmat ovat saattaneet Neuvostoliiton kansatieteilijät ja sosiologit läheiseen yhteistyöhön.

Arkeologien ryhmä perustettiin instituuttiin vasta v. 1956—1958. Neuvosto-Karjalan löydöt muistuttavat G. A. Pankruševin mukaan suuresti niitä löytöjä, mitä on tehty Askolan tienoilta Suomesta. Arkeologien tiedossa on eri puolilla Karjalaa yli 600 muinaista asuinpaikkaa; näistä on tutkittu neljäsosa. Neuvosto-Karjalan arkeologiaa käsittelevistä julkaisuista lienee merkittävimpin Pankruševin »Karjalan heimot neoliittisella ja varhaisella rautakaudella». Lähiaikoina ilmestyy kokoelma »Karjalan uusia arkeologisia muistomerkkejä».

Kand. Georg M. Kertin johtamassa kielisektorissa on neljätoista tieteellistä työntekijää ja laboranttia. Kuolan lappia erikoisalanaan tutkiva kandidaatti Kert on jo saanut valmiiksi kielenäytekokoelman »Obraztsy saamskoj retši» (1961) ja laatii parhaillaan Kildinin lapin kielioppia.

Osastossa tutkitaan lapin kielen lisäksi karjalaa, lyydiä, vepsää ja suomea. Sanakirjatöitä on instituutissa meneillään peräti neljä.

Grigori Makarov, Aunuksen Sammatuksessa syntynyt kielentutkija, laatii yhdessä assistenttinsa Anna Sozonovan kanssa laajaa Kotkatjärven aunukselaismurteen sanakirjaa, joka tulee sisältämään noin 20 000 sanaa. Sanat ja esimerkit selitetään venäjäksi, loppuun tulee venäjänkielinen indeksi. Sanakirjaan liittyy nominien ja verbien taivutustaulukot. Nominien taivutuksessa on 127 ja verbien taivutuksessa lähes 70 tyyppiä. Kand. Makarov, joka on toimittanut sanakirjaa vuodesta 1960 lähtien, kertoi, että perusaineistona on ollut N. A. Anisimovin aikanaan keräämä sanasto. Sittenmin on hankittu huomattavat määrät lisäaineistoa Kotkatjärveltä ja sen lähikylistä mm. käyttämällä hyväksi keruutyöhön innostuneita kansakoulunopettajia. Sanakirjan ja siihen lii-

tettävän murteen kieliopin lisäksi on Makarovin johtaman työryhmän tavoitteena ollut myös aunukselaismurteiden kielenäytekokoelma, jonka julkaisemisesta — mahdollisesti suomalais-neuvostoliittolaisena yhteistyönä — myös keskusteltiin.

Myös Tverin karjalan tutkimiseen on kand. Makarovilta riittänyt aikaa. Hän on tehnyt useita tutkimusmatkoja Tverin alueelle v. 1957—1963 keräten kielenäytteitä ja osallistuen tänä aikana työtovereittensa kanssa prof. Bubrihin suunnitteleman lähes 2 000 kysymystä sisältävän kyselyohjelman täyttämiseen. Tämän ohjelman yhtenä tuloksena on karjalan kielen (ja lyydiläismurteiden) kartasto, jossa on yli 200 karttaa. On olemassa hyviä toiveita siitä, että teos pääsee lähiaikoina ilmestymään. Makarovin Tverin karjalan harrastuksena on ilmestynyt mm. tekstikokoelma »Obraztsy karelskoj retši» (1963). Tverin karjalaisen A. A. Beljakovin alulle panemaa Tverin karjalan sanakirjaa varten on olemassa noin 80 000 lipun sanakokoelma. Beljakovin siirryttyä eläkkeelle on toimitustyötä ryhtynyt jatkamaan toinen Tverin karjalainen Aleksandra Punžina.

Vepsän sanakirjaa toimittavat piakkoin kandidaateiksi valmistuvat Maria Zaitseva ja Mari Mullonen. He ovat keränneet keski- ja etelävepsäläisistä murteista noin 50 000 sanalipun kokoelman. Itse sanakirja tulee sisältämään yli 15 000 hakusanaa. Zaitseva ja Mullonen laativat paraikaa myös mainittujen vepsän murteiden tekstikokoelmaa.

Kelton ja Vuoleen savakkomurteiden sanakirjaa on toimittanut Vera Ollikainen yhdessä Bertta Porron kanssa. Työn pohjana on vajaat 10 000 lippua käsittävä sanakokoelma. Nyt Ollikainen on kuitenkin ryhtynyt avustamaan dosentti Igor Vahrosta ja maisteri Antti Scherbakoffia laajan suomalais-venäläisen sanakirjan toimitustyössä.

Instituutin muista kielentutkijoista mainittakoon vielä Tulemajärvellä syn-

Tiedeakatemian instituutin kieliosaston työntekijöitä: vas. Aleksandra Punžina, osaston johtaja Georg M. Kert (seisomassa), Mari Mullonen ja Vera Ollikainen. Valok. Eero Kiviniemi.

tyntyny fonetiikkaan erikoistuva Vladimir Rjagojev, Pyhäjärven lydiläinen Aleksander Baranzev, vesistönimiä tutkiva Voitto Leskinen sekä aspirantti Irma Salo, joka tutkii itämerensuomalaisten kielten ja venäläismurteiden suhteita.

Vuonna 1959 perustettiin instituuttiin äänitearkisto. Se liitettiin alun perin kirjallisuus- ja folkloresaston yhteyteen, mutta sittemmin se on yhä enemmän alkanut palvella myös kielentutkimusta. Arkiston työntekijöinä ovat Anja Mitrofanova ja kansanmusiikkiin erikoistunut Terttu Koski. Äänitearkiston toiminta on tähän asti keskittynyt ensisijaisesti instituutin tutkimustyön kannalta tärkeiden teemojen keruuseen. Nauhoitteita on kertynyt kaikkiaan noin 600 tuntia. Arkistoon on äänitetty karjalaista, suomalaista, vepsäläistä, lappalaista ja etenkin venäläistä folklorea. Kielinauhoitteista sitä vastoin venäjänkieliset puuttuvat, koska venäjän murteiden keruusta huolehtivat lähinnä Moskovan

ja Leningradin keskusarkistot. Koska työ on ollut nimenomaan teemojen keruuta, on nauhoitteiden topografinen jakautuminen Neuvosto-Karjalan alueella verrattain tasaista. Työmetodista kannattaa mainita, että nauhat pyritään litteroimaan yleensä heti kentältä palattua.

Retkeläisille järjestyi sekä Petroskoissa että Munjärven Lahdessa tilaisuuksia äänittää eräitä karjalaa, lyydiä ja inkeriläismurteita puhuvia henkilöitä. Suomen kielen nauhoitearkiston ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran äänitearkiston kokoelmiin liitettäväksi kertyikin arvokkaita kieli- ja perinnenauhoitteita kaikkiaan kolmattakymmentä tuntia.

Matkan aikana joutui selvästi toteamaan, miten merkittävä asema suomella maan toisena kielenä yhä on Neuvosto-Karjalan nykyläisyydessä, vaikka Neuvosto-Karjalan 670 000:sta asukkaasta suomalaisia, karjalaisia ja vepsäläisiä kerrottiin tätä nykyä olevan vain 14

prosenttia. Kun opetus kouluissa on pelkästään venäjänkielistä eikä suomen kielellä vuoden 1958 jälkeen ole asemaa varsinaisessa kouluopetuksessa, paikoin kyllä vapaaehtoisessa kerhotoiminnassa, on ilmeistä, että tuokin prosentti on nopeasti supistumassa. Kolmesti viikossa ilmestyvän Neuvosto-Karjala -lehden levikki on 4 000—5 000, mistä valtaosa menee alueen pohjoisosiin. Useassa yhteydessä kuitenkin korostettiin, että kaksikielisyys on rikkautta ja venäläis-suomalaisessa kulttuurinvaihdossa suorastaan välttämätöntä. Karjalan ja Suomen kansallisten tieteiden tutkimuksella tulee epäilemättä olemaan huomattava osuus

tässä kulttuurinvaihdossa; olisi luonnontonta kuvitella suomalaisten ja karjalaisien tutkijain viljelevän samansuuntaisia sarkojaan toisistaan tietämättä tai välittämättä.

Jokseenkin kaikki tapaamamme karjalaiset tutkijat toivat keskusteluissa korostetusti esille Suomen ja Neuvosto-Karjalan tutkijain jatkuvan yhteistyön tarpeellisuuden. »Samana pudron särjäjä» — kuten kandidaatti Makarov kollegoitaan nimitti — voisivat vaihtaa paitsi kokemuksia myös tutkijoita, materiaalia jne. Yhteistyölle tulee varmasti löytymään monia muotoja. Tarvetta ainakin on.

MATTI PUNTILA